

בחורה לכיתה?

לפני כמה חודשים באה אלי אשה אחת מהעירייה, קוראים לה יעל. הציעה לי ללכת עוד הפעם לבית-ספר. לא רציתי. היא ניסתה לשכנע אותי. הציעה לי לבוא איתה למנהל בבית-ספר. הלכתי איתה לשם. דיברנו עם המנהל. הוא רצה שאני אחזור לכיתה ה'. באותה כיתה שהפסקתי ללמוד. לא רציתי. אני כבר גדולה. כל הילדות בכיתה שלי כבר הגיעו לכיתה ו'. ובכלל, בית-הספר לא מוצאתן בעיני. רציתי ללמוד תפירה. זה מצאתן בעיני. ניל יעל לקחה אותי לבית-ספר לתפירה. אבל כששם שמעו עלי, לא רצו לקבל אותי. אמרו שאני אקלקל את הילדות. במקומות אחרים אמרו לי שאני קטנה מדי. יעל רצתה שאני אלך לקיבוץ. אבל אני לא רציתי. גם למוסד לא הסכמתי ללכת.

יעל באה אלינו הביתה הרבה פעמים. היא מנסה לשכנע את האבא שלי שיתנהג אלי יפה. אבל הוא לא רוצה. הוא אומר ששושנה היא הבת שלו, ושום דבר לא מעניין אותו. אם אני רוצה לשבת בבית ולעזור לאמא, טוב. אחרת, לא איכפת לו ממני.

לשון עדינה

למציאות מרה

ד"ר איצור יפה שמע לראשונה את סיפוריה של שושנה. הוא הודיעו אף יותר, כאשר גילה כי סיפור זה אינו יוצא-דופן — כי זהו סיפורן של מאות ילדות יהודיות בירושלים.

כמה מאות — לא ידע איש. היה זה זמן קצר לאחר שד"ר יפה נכנס לתפקידו החדש כמנהל מחלקת-הסעד ב-עיריית ירושלים. לפני כן, היה הסוציאלי לוג המקריח והממושקף, בעל המקטרת הנצחית בסיו, אחד המרצים הבכירים ב-בית-הספר לעבודה סוציאלית על-שם סאול ברוואלד שלידי האוניברסיטה העברית בירושלים. כאשר הוצע לו לשמש כמנהל מחלקת הסעד, סירב. לבסוף הסכים — לשנה בלבד. בתום השנה, חי כבר עמוק מדי את הבעיות מלגוש את המערכת.

מצוקה

אופיינית

כאשר גילה את בעיית הילדות הזנוה של ירושלים, החליט להילחם בה. לא היו בידינו כל נתונים, על מה שנקרא בלשון עדינה, "נערות הנמצאות במצוקה". יפה פנה לתלמידיו מבית-הספר, הציע להם לערוך מחקר — שהתגלה, כבר עם השלמת חלקו הראשון, כפצצה.

כתחילה, חשב יפה להקיף בבתי-אחת את הבעיה מכל צדדיה. מאיר חר יותר החליט לפצל את המחקר ל-שניים. החלק הראשון הוטל על הסטודנטים אהרון פיין ודוד עירשי, ונועד לבסות למצוא פרופיל אופייני לנערות במצוקה. על-מנת לעמוד על אופיין והשלבים בדרך הידרדרותן — וכן לבסות ולאתר את מוקדי התופעה. המחקר נערך על בסיס המידע שהועמד לרשות עורכי-כיו על-ידי העירייה, המשטרה, שרותי-המיבחן, עובדות סוציאליות והיחידה ל-טיפול בנערה במצוקה.

עורכי המחקר הגבילו עצמם מלכתחילה. הם לא כללו במחקר נערות אשר בהרו מרצונן בזנות, או בנערות המסרבות לעבוד בעבודה אחרת. הם החליטו להתייחס רק לנערות שיש סיכוי סביר שתורכנה לחזור למטבח. הם בחרו 75 נערות וילדות, שהן מידגם מייצג של 300 קטינות יהודיות, העוסקות בצנות ב-ירושלים.

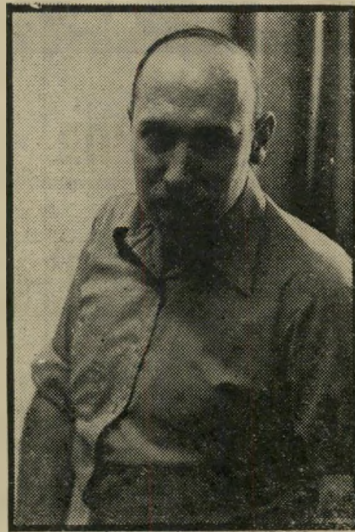
אין מקום

מיקלט

ספר ד"ר יפה: החלטנו לטפל הפעם רק באותן נערות שרוצות לחזור לחיים אחרים —

אך אין להן לאן ללכת. צריך למצוא שיטות התערבות למען פיתרון הבעיה. כיום אין לנו הכלים לכך. כאשר נערה במצוקה מגיעה אלינו, על העובדת הסוציאלית לשוחח איתה. בהגיע השעה שלוש, כאשר המחלקה נסגרת — אין לאן לשלוח את הנערות. צריך להחזיר אותן הביתה. פירושו של דבר, בהרבה מקרים — החרפת הבעיה או יצירת חוסר אמון מצד הנערה שבאה לקבל עזרה. היחידה לטיפול בנערה במצוקה, ש-היא היחידה מסוגה בארץ, הייתה להיות בעלת אפשרויות עזרה. אחרת, היא לא תוכל לבצע את עבודתה כראוי. לא פעם אנחנו צריכים לשלוח את הנערה לבית-מלון. על-מנת להרחיק אותה מ-הבית. לא פעם צריך לתת לה כסף לכל-כלה או בגדים. הכל — במטרה שלא תהיה נאלצת להשיג את הדברים הללו ברחוב.

הפתרונות שאנחנו יכולים כיום להציע הם פרטיזניים, ולא פעם אינם ממלאים

חוקר ד"ר יפה 43% מהקטינות —

אחר הדרוש. כמו משפחה אומנת וכדור מיה. לאחר איבוחן הבעיה, הגענו למסי קנה שלצורך פיתרון, נצטרך להתחיל בפעולה דרסטית. הקמנו את המועצה הציבורית לקידום הנוער הירושלמי, בראשותו של השופט המחוזי אלעזר הלוי, שמקדישה את עצמה לפיתרון בעיית הנערה במצוקה. חב-רי הוועדה דוחפים את הגורמים הרשמיים לטיפול בבעיה. אולם ברור כי העובדה שירושלים הינה עיר תיירות, איננה עוזרת לפיתרון — אלא להיפך. עד כאן, דברי ד"ר יפה.

בורחת מהבית

לרחוב

אהרון פיין (28), אחד משני החוקרים, עוסק בתיכנון שרותים סוציאליים בעיריית ירושלים. לפני כן היה קצין בצבא קבע. הוא מדבר באיטיות, מנסה את משפטיו בזהירות. הבעיה מאוד עדינה. אנחנו נמצאים במצב שאין לנו כל אפשרות לעזור לאותן נערות. אנחנו עוסקים בעיקר בזנות שבאות משכונות עוני. גיל הבנות הינו רגיש. כאשר נערה בורחת מהבית בשכר-נה אמידה — היא יכולה לברוח ליד-דה, שיש לה חדר איפה לשכן אותה. כאן, כאשר היא בורחת, בשכונה שבה מתגוררות בשני חדרים עשר נפשות — אין לה לאן לברוח, מלבד הרחוב. והרחוב מלא פיתויים עבור נערה מסוג זה. אין כיום מוסדות המתאימים את הכלים לטיפול בבעיה. באחד המוסדות לנוער עברייני בו עבדתי, גיליתי נערה שהוציאו אותה מהבית בעזרת חוק חנוכי-ער. לא היה לאן להעביר אותה. בחוסר ברירה הכניסו אותה למוסד לנוער בבריין. ידעו היטב מה יהיה גורלה אחרי שתצא מהמוסד — אך לא היה להם פיתרון אחר. היא תידרדר קרוב לוודאי ותיהסך ל-עבריינית.

למרות שהמחקר הנוכחי טוען כי גיל הנערות העוסקות בזנות מתחיל מ-13 — הרי שלדעתי יש נערות בגיל נמוך בהר-

בה. יש נערות שהמורה או מנהל בית-הספר יודעים שהיא עובדת בזנות — ואין להם כל אפשרות לפתור את הבעיה. במחקר טיפלו שמונה חודשים. אחת העובדות המחרידות שגילינו בעקבותיו: העובדה ש-20 אחוז מהנערות הגיעו ל-זנות בגלל קרובי משפחה הקרובים ל-מיקצו. זה יכול להיות אח סרטור, אחות זונה, והיו אף מקרים שהאב עצמו שלח את בנותיו לעבודה. עד כאן, דבריו של פיין.

23 אחוז

למטה מגיל 15

ילדאי הבנות: היה אחד הפרטים הראשונים שעורר תדהמה. 23 אחוז מהנערות — גילן עד 15 שנה. 39 אחוז — גילן בין 15 ל-17. עוד 25 אחוז — גילן עד 19. כלומר — 61 אחוז הן קטינות. עורכי המחקר מעריכים את מספר הזנוות היהודיות הקטינות בירושלים ב-300.

אחת ההשערות, שאומתה במחקר, הייתה האחוז הגבוה של הבנות שהן בנות ערות המורה. 70 אחוז מהנערות — מוצאם מעדות המורה. 60 אחוז מהבנות הן לילדות הארץ. **מצב משפחתי:** 63 אחוז מהבנות באו ממשפחות שמספר הילדים בהן הוא

חוקר פיין

— שוככות עם כל גבר

5-8, 21 אחוז מהבנות באו ממשפחות שמספר הילדים בהן הוא 9-12. לעור-מת זאת, רק 13 אחוז מהבנות הגיעו ממשפחות שמספר הילדים בהן עד ארבעה. **מקום מגורים:** התגלה ששני אי-זורי עוני בירושלים מספקים כל אחד 30 אחוז מהבנות — וביחד 60 אחוז.

איזור אחד: שכונת הבורכים, שמואל הנביא, גאולה, קריית-משה, רוממה, מקור-ברוך, ובתי-ישראל. האיזור השני הוא הקטמונים. ברחובות יוסי כריועזר ואנטיגונוס נתגלו שבע נערות שמקצוען הוא העתיק בעולם. **לימודים:** רק רבע מהבנות התמידו במוסד אחד. השאר טיילו ממוסד למוסד. השכלתן של הנערות כמעט ואפסית. רק 36 אחוז סיימו שמונה שנות לימוד, לעשר שנות לימוד הגיע אחוז אחד בלבד. אותן אחוז גם סיים עד ארבע שנות לימוד. 28 אחוז לא סיימו בית-ספר עממי. 73 אחוז מהבנות הינן ללא כל הכשרה מקצועית.

45 אחוז מהבנות לא באו במגע מעולם עם לשכת העבודה. **במגע מיני:** 88 אחוז מהנערות עד גיל 15 החלו במגע מיני שלהן בהיותן בבית-הספר. 49 אחוז, מכל הגילים, החלו במגע מיני בתחומי בית-הספר. 43 אחוז מהבנות קיימו מגע מיני עם כל אדם תמורת תשלום. אחוז אחד מהבנות קיימו מגע עם כל יהודי תמורת תשלום. 5 אחוז קיימו מגעים תמורת תשלום בחוגי ידידים בלבד. 18 אחוז קיימו מגע עם ידידים ללא תשלום.

זנוות

בהשפעת המשפחה

המחקר עוסק בנערות במצוקה. "נערות במצוקה", לפי הגדרת עורכי-המחקר, הינן "בנות במצב של הידרדרות מינית". דהיינו, בנות העוסקות ב-זנות אם בתשלום ואם לא בתשלום, וכן בנות אשר עזבו את חוג משפחתן לכתור-בת בלתי ידועה — דבר אשר הוגדר כ-החילת ההידרדרות.

38 בנות, המהוות למעלה מ-50 אחוז מהמידגם עברו עבירות של גניבה וזקיפה. בסעיף עבירות תקינה קיימת עלייה עם עליית הגיל. ייתכן וההסבר פשוט, והוא נובע מעלייה בכוחה הפיזי של הבת. אחוז אחד מהבנות ניסה להתאבד. ל-26.6 אחוז היה נסיון בשימוש בסמים, בעבר או בהווה.

עשר אחוז מהבנות הגיעו לזנות בהשפעת המשפחה — אח, אם או אחות. 12 אחוז ביוזמתן העצמית. 68 אחוז — באמצעות חבר או חברה. לגבי היתר לא ידעו מי היוזם. ביחס לפעילותם של קרובי משפחה ב-שטח הזנוות, נתגלה:

47 אחוז מהמקרים — האחות עור-בדת בזנות. ב-17 אחוז מהמקרים — עוסקת בזנות. בחמישה אחוז מהמקרים — האב סרטור. ב-12 אחוז מהמקרים — שתי אחיות עובדות בזנות. עורכי המחקר הגיעו למסקנה שלמל-חמת ששת הימים היתה השפעה רבה על גיחול מימדי הזנוות בירושלים. האוכלוסייה הערבית מהווה גורם לא-מבוטל בביקוש לזנות. מתוך 46 בנות

הפתרונות המוצעים:

- הכנסת הנערות למיסגרת של טיפול אינטנסיבי מיד לאחר בריחתן הראשונה מהבית.
- הקמת מעון-הסתכלות מיוחד, עם כל השירותים הצמודים, בו תגור נערה שברחה מהבית, או נערה במצוקה, ואשר בו ייקבע הטיפול שהיא זקוקה לו — תוך שהיא נתונה בינתיים בסביבה מוגנת.
- הקמת יחידות מגורים בחן תתגוררנה עד 12 בנות בתנאי פנימייה, בהשגחתה של אס-הבית. מעונות אלה מיועדים לבנות הצעירות יותר, והיוו מעין בית-קבוצתי.
- הנערות המבוגרות יותר יתגוררו ב"הוסטל". שם הן תהיינה מוגנות מה-רחוב והמסרטור, ותוך כדי כך ינסה השירות הסוציאלי והפסיכולוגי המלא שיעמוד לרשות ה"הוסטל" לטפל בבעיותן.
- הגדלת התקציב וכוח-האדם של היחידה לטיפול בנערות במצוקה. ארבעה אנשים — המספר הנוכחי — אינם מסוגלים לפתור בעיות של עיר שלמה.
- הגברת פעילות של עובדים מקצועיים בבתי-הספר, על ידי תוספת עובדים סוציאליים ופסיכולוגים. זאת — ביחס מתאים לאוכלוסייה בקיובה עליהם לפעול. התייחסות מיוחדת למניעה, חייבת להיות בקרב משפחות בחן כבר הופיעה תופעת הזנוות.
- לאור המסקנה כי אין הבנות מקיימות מגע עם שרותי תעסוקה, אין שרותי התעסוקה צריכים להמתין עד שהבת הפנה לבקש עבודה. עליהם למצוא דרכים להגיע אל הבנות.
- הפעילות של מספר שרותים המטפלים בנערה בנסיבות שונות — כגון שירות מבחן לנוער, היחידה לטיפול בנערה במצוקה, עובדת סוציאלית אזורית וכד' — נוסף על כך שיש בה כמילות, הריהי מכבידה ומסרבלת את תוכנית הטיפול. יש להקים רשות עירונית כללית לטיפול בתופעה, בעלת סמכויות רחבות ואמצעי טיפול יעילים.